

РЕЦЕНЗІЯ

на наукову статтю **Ю. П. Приходько та С. Г. Луценка** «Технічне забезпечення розслідування злочинів пов'язаних з використанням вибухових матеріалів на сучасному рівні» - 16 с., подану для опублікування у збірнику.

Ознайомлення з рукописом свідчить, що автори обрали сучасну та актуальну тему. Збройний конфлікт на сході країни спричинив значне поширення вибухівки та вибухових пристроїв, які використовуються для вчинення найбільше небезпечних злочинів проти життя та здоров'я людей, знищення об'єктів інфраструктури та терористичних актів. За даними Генеральної прокуратури України питома вага умисних вбивств у загальній структурі злочинності у 2013 році становила 1,04 %, 2014 р. – 2,17 %, 2015 р. – 1,46 %, 2016 р. – 1,01 %, 2017 р. – 0,98 %, 2018 р. – 1,14 %. Незважаючи на здавалося б незначні показники таких злочинів у загальній структурі злочинності, вони становлять особливу суспільну небезпеку. Застосування вибухівки для вчинення злочину може спричинити тяжкі наслідки, потягти за собою загибель багатьох людей. Низка таких злочинів, незважаючи на значний суспільний резонанс, залишається не розкритими (вбивство Шеремета, Шаповала, Хараберюша та ін.).

Вчинення злочинів з використанням вибухових пристроїв, породжує ряд труднощів у діяльності з їх виявлення та розкриття. Розслідування таких злочинів ускладнюється не тільки у зв'язку із складним способом їх вчинення, а і у зв'язку з певними прогалинами у професійній підготовці працівників, які здійснюють досудове розслідування, відсутністю відповідних криміналістичних рекомендацій та сучасного технічного забезпечення.

На підтвердження актуальності розглядуваної проблеми автори звертаються до статистичних даних Національної поліції України. Протягом 2018 року спеціалісти Департаменту вибухотехнічної служби Національної поліції вилучили з незаконного обігу 68,5 кг. вибухових речовин,

знешкодили 5019 вибухонебезпечних предметів, 2871 разів виїжджали за повідомленнями про загрозу вибуху, близько 496 разів проводили огляди за інформацією про виявлення підозрілих предметів.

Під техніко-криміналістичними засобами автори пропонують розуміти прилади, пристосування, матеріали, а також прийоми, методи, способи їх застосування для виявлення, фіксації, вилучення, зберігання, дослідження вибухонебезпечних предметів. Звертається увага на зв'язки криміналістичних досліджень з сучасними науковими знаннями, що застосовуються для їх проведення і мають різнобічний характер. Вони можуть бути безпосередніми, коли наукові положення використовуються для криміналістичних досліджень без будь-якого доопрацювання або перетворення (про теорію і практику вибуху, властивості вибухових речовин і засобів підриву, способи поводження з ними тощо). В ряді інших випадків розглядувані зв'язки можуть мати опосередкований характер. Наявні наукові положення перетворюються і на їх основі розробляються спеціальні методи, прийоми та засоби виявлення, фіксації, вилучення, зберігання і дослідження матеріальних носіїв інформації про обставини вибуху та інші обставини, що пов'язані з ним.

Автори слушно звертають увагу на існування в криміналістиці різних поглядів на класифікацію техніко-криміналістичних засобів. При цьому бажано було б навести деякі з них, але автори зосереджують увагу тільки на класифікації, що запропонована П. Т. Скорченко і не є незаперечною. Він пропонує виділяти групи техніко-криміналістичних засобів на ті, що: підвищують результативність слідчих дій; підвищують результативність праці слідчого; застосовуються для одержання пошукової інформації; застосовуються в лабораторних дослідженнях; застосовуються в профілактиці злочинів; застосовуються під час проведення оперативно-розшукових заходів. Для виділення техніко-криміналістичних засобів у певні групи відсутні єдині підстави. Одні й ті самі засоби можуть застосовуватися

для вирішення визначених автором завдань. Це ставить під сумнів корисність зазначеної класифікації та її науковий інтерес.

Аналізуючи положення криміналістики щодо організації й тактики огляду місця події, автори слушно зазначають, що вони визначаються слідчою ситуацією, що склалася на конкретний момент розслідування. Наголошується, що суб'єкти огляду місця події, незалежно від ситуації, що склалася, повинні мати у своєму розпорядженні засоби польової криміналістики загального призначення, тобто ті, що використовуються для виявлення й фіксації слідів і огляду місця подій, зокрема щодо кримінальних вибухів.

Наводиться класифікація спеціального обладнання, яка заснована на її групофікації за ознаками основних видів виконання спеціальних вибухотехнічних робіт. Зазначається, що спеціальне обладнання за функціональними можливостями може бути призначено для виконання декількох операцій у різних видах виконання спеціальних вибухотехнічних робіт, мати універсальний характер (роботизовані системи (комплекси) можуть використовуватися, як для експертного огляду об'єктів, так і для транспортування або дистанційного знешкодження вибухових пристроїв чи відкриття зовнішніх оболонок підозрілих предметів). Науково-технічні засоби, що застосовуються під час запобігання і розслідування кримінальних вибухів, пропонується класифікувати за походженням, загальним призначенням і конструктивними особливостями, а також за функціональним призначенням. Наводиться класифікація науково-технічних засобів, які використовуються для виявлення вибухових речовин, вибухових пристроїв та їх слідів залежно від загального призначення і конструктивних особливостей: засоби пошукової техніки; магнітомеханічні засоби; прилади візуально-оглядового спостереження; детектори парів та часток вибухових речовин, тест для виявлення вибухових матеріалів PIR-2; електротехнічні прилади тощо.

Позитивним у статті є і те, що викладення матеріалу супроводжується відповідними ілюстраціями, наприклад, рентгенівський генератор постійного потенціалу ICM CP 120-160 KV та можливості отримання зображення місткості певних сховищ у разі його застосування.

Значна увага приділена застосуванню засобів «польової криміналістики» – техніко-криміналістичних засобів і методів роботи з речовими об'єктами, які використовуються під час дослідження місць кримінальних вибухів. Також зазначається, що вони можуть бути використані не тільки в кабінеті слідчого або в лабораторіях експерта, а безпосередньо в «польових умовах» – на місці події під час огляду або при проведенні на цьому місці інших слідчих дій або дослідницьких експертних операцій.

Автори піддали науковому аналізу техніко-криміналістичні засоби і методи пошуку (виявлення) вибухових пристроїв та слідів їх застосування. Залежно від загального призначення і конструктивних особливостей їх пропонується поділяти на: засоби пошукової техніки (металодетектори або металошукачі); магнітомеханічні засоби; прилади візуально-оглядового спостереження (оглядовий прилад Regula модель 3001 «Лоза»); детектори парів та часток вибухових речовин (детектор виявлення парів і часток вибухових речовин EVD-3000 (Канада), тест для виявлення вибухових матеріалів PIR-2 (Польща)); електротехнічні прилади тощо.

Акцентується увага на те, що такі технічні засоби і методи можуть застосовуватися як для виявлення традиційних криміналістичних слідів на місці вибуху і його окремих об'єктах (відбитків пальців рук, слідів взуття, слідів інструментів, мікрОВОЛОКОН, часток будь-якої речовини й інших слідів, що мають важливе інформативне значення для слідства), так і для виявлення вибухових пристроїв, вибухових речовин та їх залишків після вибуху. Так, для виявлення прихованого вибухового пристрою, що не спрацював, або осколків пристрою, що вибухнув, пропонується застосовувати пошуковий набір для виявлення вибухових пристроїв ПН-1, металодетектори

«GARRETT», магнітні підйомники типу «МИП», магнітошукачі «ПМП-1», міношукачі військового типу ІМП-2, ПР-507, РВМ-2М, ПР-504А.

Обґрунтовано рекомендацію, щоб в кожному випадку перед здійсненням пошуку вибухового пристрою безпосередньо фахівцем в галузі вибухотехніки, попередньо застосовувати службово-пошукового собаку, натренованого на виявлення вибухових речовин. У разі позитивної реакції службово-пошукової собаки, тобто виявлено вибухонебезпечний предмет, пропонується використовувати комплекти дистанційних маніпуляторів і робототехнічні комплекси, обладнані відеокамерами для дистанційного зовнішнього огляду.

Якщо обстеження місця події з використанням службово-пошукової собаки не дало позитивного результату, до пошуку вибухового пристрою, залучається фахівець вибухотехнік. При цьому рекомендується використовувати низку технічних засобів і методів, що дозволяють виявити вибуховий пристрій. До них відносяться криміналістичні й армійські металошукачі різних типів, газоаналізатори (детектори), що реагують на молекули вибухових речовин у повітрі, наприклад, газовий хроматограф «Кристал-2000», який використовується для експрес-аналізу різних речовин, виявлених на місці події. Для пошуку вибухових пристроїв із годинниковим датчиком використовуються стетоскопи й віброфони. Значна увага в статті приділена застосуванню спеціалістом індивідуальних засобів захисту.

Зважаючи на те, що останнім часом, набувають поширення злочини, що пов'язані з вибухами на значних територіях (вибухи на військових арсеналах) пропонується використовувати «безпілотні літальні апарати», технічні засоби повітряного обстеження та фіксації території на якій сталася пригода. Це дозволяє виявити наявність підозрілих (вторинних вибухових пристроїв «мін-пасток», «розтяжок») предметів, що дозволяє правильно організувати огляд місця події та підвищує безпеку спеціалістів та інших осіб, яких залучають до його проведення.

Не залишають поза увагою автори розгляд технічних засобів, що можуть застосовуватися для дослідження вибухонебезпечних об'єктів. Зазначається, що їх вибір зумовлюється різноманіттям конструкції вибухових пристроїв та матеріалів, з яких вони виготовлені. Так, хімічний склад вибухової речовини, якою було споряджено вибуховий пристрій, досліджується за допомогою газового аналізатора, наприклад, прилад типу «EGIS» (США). Для складних і точних досліджень вибухових речовин та їх слідів у лабораторних умовах можуть застосовуватися газові хроматографи, рентгенофлуоресцентні аналізатори тощо.

На завершення слід зазначити, що стаття підготовлена відповідно до вимог, що пред'являються до такого виду робіт. Вона може бути рекомендована до друку, а її опублікування буде корисним не тільки для науковців, а значною мірою для практиків, які можуть скористатися викладеними у ній порадами для вирішення повсякденних завдань.

Професор кафедри інформаційного права та права інтелектуальної власності Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
доктор юридичних наук, професор

Є. Д. Лук'янчиков